

ŠIMON
A. ĐARMATI

MRAČNE
TAJNE
BEOGRADSKIH
VRAČARA

Copyright © 2024, Šimon A. Đarmati
Copyright © ovog izdanja 2024, LAGUNA

**MRAČNE
TAJNE
BEOGRADSKIH
VRAČARA**

SADRŽAJ

PREDGOVOR	11
GATARE, VRAČARE, PROROCI	15
Službenici okultnih veština u Srbiji.	22
Nastanak imena beogradske opštine Vračar.	34
NAŠE VRAČARE	36
Vračara Radojka Ivanović i njene „koleginice“	36
Lenka Jovanovička, vračara i kartara	41
Viktorija Obilička	43
VRAČARE I NJIHOVO DELOVANJE.	45
Bacanje, gledanje ili razmetanje karata.	48
Gledanje u dlan	49
Gatanje po kafenom talogu	50
Gatanje po vodi.	52

Vračanje ugljvljem i otopljenim olovom	53
Čudni aparati za vračanje	54
BEOGRADSKE VRAČARE XX VEKA.	57
Stradanje kaplara Miloša.	57
Tridesete godine	64
Gospa Femka	69
Vidovita Ljubica	70
Vračara sa Čubure	72
Vradžbine Ciganke Milice.	74
Vračara Marica	76
Vračara Vagner	79
Vračara Ofelija	81
Sveta baba Lenka	83
Tri vračare i Zmaj	85
Vilinska gatara	88
Baba Jela.	91
Beogradska Madam de Teb	93
Zvezde sestrice	99
Vilinska gatara 2	100
Jataganmalska proročica.	101
U potrazi za odbeglim mužem	101
Ruska posla	103
Prevare Kate Gračanin.	104
Svevideća Darinka	108
Vračara i dukati.	109
Vračara Gurumba	111

VRAČARI	113
Vrač iz Marinkove bare	113
Ilija, koji je sve znao i mogao	114
Vračarski posao.	118
Vračar koji je lečio živim zmijama	120
PROROČANSTVA KNEŽEVIMA, KRALJEVIMA... .	124
Hajduk Veljko i vračara	124
Knez Danilo i vračara	125
Knez Danilo i Mato Glušac	127
Proročke reči Petra I, mitropolita crnogorskog . .	130
Ljubavnica kralja Milana i vračara Milka	131
Proročanstva kraljici Nataliji	132
Klijenti Anice Lučić	134
VRAČARSKA PORODICA ŠAJN.	135
Baba Kata, vračara	137
Prijava jedne Beograđanke	140
Čudesna moć Marije Šajn	146
Lizina uloga	155
Vračanje cigaretom.	158
Povraćaj sina	159
Tri Ciganke pred licem pravde	162
Slučaj Izabele Majer – gospođice iz menjačnice. .	169
Sirote služavke	172
Reč nauke	174

Reč državnog tužioca i branilaca	177
Rešenje Kasacije i odlazak na izdržavanje kazne .	181
Povratak Marije Šajn	183
Drugi dan suđenja	187
Sestrinska ljubav i baksuz-devojka	189
Tri služavke	190
Suđenje u aprilu.	191
Vračara Zora Šajn	193
Lina Šajn u akciji	198
Služavke vole lekare...	199
Šoferi kao dobra prilika	201
Suđenje	202
 VRAČANJE U VIDU ZANATA.	 207
Baba Mila – zakonita vračara	211
„Čudotvorna dela“ Steve vrača	214
 ZANIMLJIVOSTI U VEZI S VRAČARAMA	 220
Hajduk Milan Brkić i gatara Leposava	220
Lenkino proročanstvo	222
Lela Salević i vračare	223
Lično iskustvo.	227
 STRADANJE PORODICE IZABELE MAJER	 230
 POGOVOR.	 233
 <i>O autoru.</i>	 235

PREDGOVOR

Ideju za pisanje knjige dao mi je sâm život. Vraćajući se s nekog sastanka, prešao sam raskrnicu Takovske i Svetogorske i skrenuo u Ulicu Ilije Garašanina. U tom trenutku je u radnju, sa plastičnim kesama, koje je očigledno nudila za prodaju, ulazila Romkinja* srednjih, dakle mojih godina. Kao kad zver ugleda plen, okrenula se iznenada i naši su se pogledi sreli. Bile su to crne, žive, sjajne, pronicljive oči. Ne časeći časa, obratila mi se: „Gospodine, da ti gatam?“ Skrenuo sam pogled i nastavio svojim putem. Pošla je za mnom. „Gospodine, da ti gatam? Tebe, gospodine, uskoro čekaju velika sreća i bogatstvo.“ Nisam se obazirao, ali sam razmišljao. Tipičan primer vračare. Ulazi s nekom robom da bi imala razlog za ulazak, ali i osmatra oko sebe. A ako joj se učini zgodna prilika, kreće u akciju. Pristup

* U knjizi je korišćen termin Cigani zbog činjenice da se opisuju događaji iz vremena kad je ovaj naziv za pripadnike romskog naroda najviše bio u upotrebi. Nije mi bila namera da tim nazivom bilo koga uvredim. Izvinjavam se svima onima kojima je ovo objašnjenje neprihvatljivo i nedovoljno argumentovano.

je veoma jednostavan. Govori obično o dva ekstrema: o velikoj sreći ili velikoj nesreći. Ovog puta izabrala je veliku sreću i bogatstvo koji me čekaju. Mora se priznati, teško je odoleti ponudi takvih predviđanja. Pošto se naizgled i dalje nisam obazirao, ona je postajala sve upornija. „Ali, gospodine, čeka te velika sreća“, govorila je. Ubrzao sam korake jer je postajalo neprijatno. Potrčala je za mnom. Počela je da me hvata za rukav, a ja sam bez reči uspeo da se otrgnem. Pratila me je još nekoliko metara, niz Ulicu majora Ilića, pa odustala... Laknulo mi je jer je malo falilo da zastanem i kažem: „Hajde, gataj.“ Kad sam stigao kući, kao svaki pristojan muž, ispričao sam ovo svojoj lepšoj i siguran sam, ako ne boljoj, ono znatiželjnijoj polovini... Pogledala me je i rekla: „A zašto nisi dao da ti gata?“ Ova knjiga je jedan od odgovora na to zašto nisam.

Ovo, naravno, nije bio jedini moj susret sa „vračanjem“. Sećam se da je jednog jutra moja baka, sitna ali hrabra ženica koja je verovala samo u ovozemaljsko, donela sa ulice vreću pasulja govoreći: „Sigurno je to ona luda Etuška ostavila da vraća!“ Od pokupljenog „vradžbinskog materijala“ skuvala je odličan pasulj sa dimljenim kobasicama. Onakav kakav je samo ona umela. Još mi je njegov ukus u ustima.

Knjiga je pisana na osnovu novinskih članaka objavljenih u listovima *Polijski glasnik*, *Politika*, *Vreme* i *Pravda*, kao i arhivske građe sačuvane u istorijskim arhivima Beograda, Pančeva, Zrenjanina. Brojni potpisani i nepotpisani novinari navedenih listova načinom pisanja o vračarama nastojali su da raskrinkaju sve njih i time odigrali značajnu prosvetiteljsku ulogu. Zbog svega što su učinili zaslužuju zahvalnost i poštovanje.

Knjiga nema pretenzije da se vračarama, kartarama, vidovnjacima i prorocima bavi studioznije, tražeći neke temeljne postavke i objašnjenja. Ona prosto slika segment jednog minulog vremena želeći da ga sačuva od zaborava...

Nažalost, i u ovim našim danima vračare i nadržekari ne miruju. Više je nego očigledno: dok je znatiželjnih, navivnih, nesrećnih, željnih brzog bogaćenja – biće i vračara. Dok je pohlepnih – biće i varalica.

Veliku zahvalnost za nastanak ove knjige dugujem supruzi Danici, koja me je i ovoga puta istrpela. Iako mi se čini da me je ona davnih godina omađijala bacivši čini ljubavi i zajedništva na mene, izgleda da je sve ovo vreme od blizu pola veka magija obostrana i trajna.

Ne manju zahvalnost izražavam i gospođi Dubravki Dragović Šehović, koja je u knjigu utkala svoje dugogodišnje uredničko iskustvo i darivala je materinskom pažnjom i dobronamernošću.

Da bi knjiga bila ilustrovana autentičnim fotografijama, znatno su mi pomogli „foto-reporteri sa terena“: Terezija Čatalinac i Miroslav Grubanov. Hvala im na nesebičnoj pomoći. Veliku zahvalnost dugujem i Snežani Krstanovski. Ona zna zašto.

Autor

GATARE, VRAČARE, PROROCI

Možda je ovo poglavlje najbolje započeti latinskom izrekom *Vulgus vult decipi, ergo decipiatur*, što bi u prevodu značilo: Svetina želi da bude prevarena, pa neka i bude prevarena.

Gust veo pokriva budućnost pred očima čovečanstva. Ljudi su, međutim, znatiželjni i želeli bi da znaju šta im donosi budućnost. Čini se da je to neuništiv ljudski nagon, iako ga on, usled ograničene sposobnosti čoveka, osuđuje na večito prokletstvo. Prošlost i sadašnjost mnogih, zapravo najvećeg broja ljudi je prazna, nesrećna. Oni, dakle, od budućnosti traže ono što su im prošlost i sadašnjost uskratili: sreću. Međutim, budućnost se može samo čekati, naslućivati. Saznati nikako. Upravo se na osnovu ove nesigurnosti u pogledu budućnosti može objasniti i nastojanje ljudi da dobiju proročanstva o budućnosti koja zapravo i ne postoji. Ili, bolje rečeno, niko nije živeo u njoj. Živeo je u prošlosti i živi u sadašnjosti u kojoj će svaki protekli minut biti prošlost, a svaki budući minut sadašnjost.

Ljudska osećanja su oduvek ispoljavala određenu sklonost prema mističnim, natprirodnim u maglu zavijenim stvarima i događajima. Ljudi daleko više veruju u ono što će im tajnovitošću zadiviti dušu nego u svakodnevne redovne i prirodne procese u kojima učestvuju ili su samo njihovi posmatrači. One stvari koje su u osnovi najprirodnije, ali se ne mogu jednostavno tumačiti smatraju čudima. Tako se ukorenjuje sujeverje kojeg se ljudi ne mogu osloboditi tokom života. Sujeverni više veruju vračarama i nadrilekarima nego iskusnim lekarima.

Onaj ko veruje da je Bog stvorio svet za šest dana, onaj ko postizanje manjih ili većih ciljeva, sreću i blagostanje očekuje kao nagradu za pobožnost ili mrmljanje molitvi, taj će veoma lako verovati da se budućnost može saznati iz ređanja karata neke Ciganke.

Čovek koji ne poznaje uzroke iluzija, halucinacija, prirodnih zakona i pojava, stvara u mašti čudne slike i veruje u njih, mada su one često smešne i detinjaste. Neko ko na mesečini vidi brezu pomisliće da je to čovek odeven u belo. Drugi koji čuje zujanje i fijukanje vetra može to smatrati vilinskim razgovorima, a onaj ko čuje glas neke ptice u blizini groblja u smrtnom strahu može poverovati da je to znak za okupljanje mrtvih, za početak defilea vampira. Ovakve obmane čula koje potiču od nepotpunog i pogrešnog tumačenja spoljašnjih utisaka zovu se iluzije.

Drugo su halucinacije, čiji su uzroci telesni ili duševni. One mogu nastati od prekomerne upotrebe alkoholnih pića, od gubitka krvi, gladi, nespavanja, bolesti mozga, od biljaka kao što su bunika i tatula. Čovek koji ima halucinacije govori bez smisla i veze, vidi oko sebe ono čega

zapravo nema: đavole, karakondžule, pacove, krstave žabe, zmije...

Sujeverje je dolazilo i od nepoznavanja prirodnih zakona i pojava i ljudi su se u svemu pridržavali onog što su nasledili od svojih predaka. Tako se verovalo da pred pomračenje sunca treba pokriti bunare, na vrata stavljati krst, stoku oterati pod krov, jer će tobože u momentu eklipse padati otrov iz vazduha.

Ljudi su pred dolazak zvezde repatice, odnosno komete verovali da je blizu smak sveta. Dovodilo se to u vezu sa najstrašnijim događajima, koji se obično nisu desili. Tako su sujeverni ljudi po kometi predviđali velike i katastrofalne zemljotrese, ratove, epidemije, poplave, a vrlo često i potpunu propast sveta. Takva proročanstva su u širokim narodnim slojevima izazivala paničan strah. I to je trajalo sve dotle dok astronomija nije utvrdila da repatice ne dolaze slučajno ni iznenadno.

Onaj ko je dobro poznao prirodne zakone, ko je promišljao i mogao da predviđa, i čija su se predviđanja zaista ostvarivala nije bio vrač već naučnik. Jedan od njih bio je svakako i veliki D. I. Mendeljejev (1834–1907). On je na osnovu zakona periodičnosti 1871. godine opisao osobine tada još nepoznatih galijuma, skandijuma i germanijuma, elemenata koji su uskoro posle toga bili otkriveni sa osobinama koje su se poklapale sa predviđanjima Mendeljejeva. Slično se može reći i za otkrivanje planete Neptun, koji je prva planeta pronađena matematičkim proračunima umesto empirijskim posmatranjima.

Gatati znači domišljati se oko nečeg nepoznatog, o tome šta može biti. To se može postići razlaganjem onoga što je poznato i traženjem da se dokuči ono što nije

poznato.* Kad onaj koji gata (gatar, gatar), tj. naročito lice koje nastoji da nađe nedokučivo, preduzima posao da čoveku dokuči ono što se drukčije ne zna, onda je on ne samo gatar već i vračar. Treba reći da je manje pogađanje ili predskazivanje u vezi sa gatanjem, a da je vraćanje dublje i u vezi sa predskazivanjem sudbine čoveka. Gatanja su taktičko sredstvo otkrivanja i naslućivanja iz bliske budućnosti, dok su proricanja „strateško otkrivanje događaja koji će doći posle određenih događaja“.**

Bavljenje vraćanjem je bilo i još jeste karakteristično i za naše krajeve. Ono je skoro sastavni deo našeg naroda, kulta i religije. I ono ne počinje od juče.

U davnim vremenima u Hilandararu su se sticale najumnije snage u našem narodu. Tamo je bila neka vrsta univerziteta. Tamo su se vrlo verovatno i javile prve proročke knjige, koje su se i po našem narodu širile.

U srednjem veku su naši svetogorski kaluđeri išli po narodu te po knjigama „starostavnim“*** gatali i proricali. Oni su verovatno nosili razne prepise žitija svetih isposnika, sanovnike, roždanike i večite kalendare. Naš neuki narod je, naročito za vreme Turaka, rado primao svetogorce, koji su, nema sumnje, održavali u narodu veru u obnovu carstva palog na Kosovu.

U vreme oslobođenja od Turaka, početkom XIX veka, naš narod u Srbiji bio je u strašnom kulturnom stanju. Dugo robovanje, stalna kriza i veliki potresi koje je pod

* N. Kazimirović, *Tajanstvene pojave u našem narodu*, Sezam Medico, Beograd, 2008, str. 176.

** B. Jovanović, *Sudbina i magija*, Prosveta, Beograd, 2007, str. 27.

*** To su bile vrlo stare knjige od pergamenta, tj. od štavljene kože.

Turcima preživljavao učinili su svoje, te ne samo da nije kulturno napredovao već je bio daleko od svoje stare kulture. Crkve i manastiri bili su u ruševinama, a sveštenička sprema svedena na nepismenost. Umesto hrišćanske vere i hrišćanskih obreda zacarili su praznoverice i praznoverni običaji. Verovanje u sudbinu, čini, đavole, veštice, vampire i svakojake zle duhove bilo je rašireno po čitavoj zemlji.

Na račun narodnih praznoverica javljali su se proroci i vračari koji su svojim lažima obmanjivali svet i unosili zabunu, a starešine su ih gonile i kažnjavale.* Narodna primitivnost bila je zgodno tle za njih pa su nicali kao iz vode. O njima ima pomena i iz vremena ustanka pod Karađorđem. Obesni rudnički vojvoda Antonije Ristić Pljakić (1781–1832) jedva je oprostio život jednoj vračari. Sinu jednog vračara prebio je desnu ruku i levu nogu, obesio ga konju o unkaš,** pa ga posle nekog vremena ubio, dok je njegov otac sve to morao da gleda i tek posle sina i sâm je platio glavom svoje vraćanje. Isti rudnički vojvoda „ispekao je nasred Karanovca neku babu za koju je čuo da je veštica“. No sve ovo malo je pomoglo. Proroci i vračare javljali su se i dalje. Za prve vlade kneza Miloša bilo ih je vrlo mnogo. Blagodareći okolnosti što je istorijska građa iz tog vremena bolje sačuvana, iz nje se može videti kakvi su sve bili ovi proroci i vračare i šta je preduzimano protiv njih.

* Tako je zabeležen slučaj Ciganke Ane Markov iz Mokrina, koja je 18. juna 1781. godine u Velikoj Kikindi saslušana zbog bavljenja vradžbinama i osuđena na dvadeset pet udaraca batinom.

** Prednji i zadnji uzdignuti deo sedla.

Godine 1818. bio se pojavio nekakav prorok u knežini Milutina Savića Garašanina (1762–1842), koji po mišljenju „prostih ljudi... može izvidati od besa ljude“. U isto vreme se u njegovoj knežini beše javila i nekakva vračara. U selu Sokoliću, u Rudničkoj nahiji, javio se 1822. godine nekakav prorok Luka, koji je proricao o „božjem promislu“. Vasilije Popović je 5. februara 1827. godine javljao iz Karanovca knezu Milošu da se „u Starovlaškoj nahiji, pod Javorom, u nekom selu, pojavilo jedno dete na podobije* Svetoga Tola, i da mu mnogo naroda na poklonenije dolazi“. Knez Miloš pisao je 14. januara 1828. godine Jovanu Obrenoviću o nekom jeromonahu Sofroniju, koji je bio poznat pod imenom Plastonja, da „po narodu koješta proročestvuje i s tim kojekakve budalaštine ljudima u glavu useljava...“ Jovan Obrenović iz Čačka 12. jula 1835. godine piše knezu Milošu da se u selu Trudovu nalazi „neki s koncima gatajući čarodjej, po imenu Ilija Barkaš“. Mitropolit Petar 15. decembra 1835. godine piše o nekoj vračari Jeki iz Topole, „koja narod ondašnji obmanjuje kojekakvim lažama, predskazanjama i pogađanjem hitrosno obmanjuje i s tim ga podržava u sujeverju...“ Arsenije Andrejević, „polkovnik“, javljao je 31. jula 1836. godine knezu Milošu da je Jovan Obrenović poslao u Kragujevac „... proroka Obrada Ivanovića iz Gornje Kravarice, Okružja čačanskog“, koga je dragačevski kapetan „kao lekara našao i uhvatio“ u selu Slavkovići.

* Podobije (grč. *ομοιωσις*, lat. *similitudo*, *Imago Dei*) jeste osnovno usmeravanje i kretanje lika ka božjem savršenstvu, odakle i dinamički karakter pravoslavne antropologije i duhovnosti. Ako je lik „prirodno“ svojstvo, podobije je plod slobode i podviga volje, sinergije. Podobije je stanje koje pretpostavlja slobodno i svesno iskustvo obožujuće blagodati.

U isto vreme poslao je i „nekog Veselina gatara iz Maločaja, Okružija rudničkog, koga je trstenički kapetan u svome srezu s nekim roždenikom čitajući uhvatio“. Po Kragujevcu se 19. jula 1836. godine rasprostro glas „da će varoš u zemlju propasti“. Narod se prepade i stade bežati, pa je tu noć „gomilom u polju noćio“. Zabuna je bivala sve veća, tako da je narodu izašlo da će propasti svet, te je 22. jula morao Savet izdati raspis svima ispravničestvima i vojnim komandantima da umiruju narod. Ispitom se utvrdilo da su te vesti proneli nastojatelj manastira Vračevšnice Jeronim Živković i neki Stevan Branković, „čovek skitnica i budala“.

Narod je verovao kazivanjima ovakvih proroka i tražio pomoć od njih. Čak 1840. godine neki Neša Mihajlović, „žitelj jagodinski“, moli Savet za pomoć da bi radi isceljenja očiju mogao otići „u Janjinu, u Grečeskoj, čujuć da se u istom gradu Janjini pojavio neki Sveti Đorđe, koji svakom verno i istinito prihodećem iscelenije podaje“.

Knez Miloš nije voleo proroke i vračare.* On nije trepeo, kako u jednom svom aktu kaže, „ni da pametni ljudi u narodu proriču, a kamoli ljudi“. Zbog toga ih je gonio i kažnjavao gdegod bi čuo za njih. Na kneza jasičkog Milutina Savića Garašanina se zbog „lažljivih proroka“ vrlo razljutio. Neke je hapsio, neke je tukao, a Luki, proroku iz Sokolića, udario je „žig na obraz levi za kazan“.

Kakvo je bilo interesovanje kneza Miloša za proroke i vračare, može se sagledati iz jednog njegovog akta iz 1836. godine.

* Zabeleženo je da se knez Miloš, koji je bolovao od „trbobolje“, zbog ovih problema konsultovao sa babama vračarama i pored dvorskog lekara.

Našemu vojanomu Komandantu
Sredotočnomu,
Pukovniku
Arseniju Andrejeviću

Razumeli smo da se nekakav prorok tamo pokazao, te koješta brblja, tolkujući kojekakva zla iz letenja oblacima. Taj je čovek iz Dragačeva i čujemo da je zimus bio u Čačku i apšen tih njegovih proročanstva radi. Sad je skoro on opet koješta bulaznio, i možete se za njega raspitati na Stančićima, a ima Milutin iz Radmilovića, momak koji je tog proroka terao i vukao se s njim do ni skelu.

Po ovim obстојateljstvima raspitajte se vi za toga lažova, pronađite ga i bacite ga u tamnicu u Kragujevcu, to da pre bude do našeg dolaska tamo.

O ovome predmetu pišite Ispravničestvu Čačanskomu i kapetanima, jerbo hoćemo da nađemo tog nitkova u Kragujevcu u apsu kad tamo dođemo.

Blagovolenijem jesmo Vam blagonaklonjeni.

Br. 2962

U Banji, 22. jula 1836.

Miloš Obrenović

Knjaz Srbski

Službenici okultnih veština u Srbiji

Krv, smrt, sreća, radost, bogatstvo je koje utiču na dušu običnog čoveka i koje zapravo otkrivaju magičnu tajnu

šarlatana ljudske lakovernosti. Oni barataju ovim pojmovima koje bez griže savesti izgovaraju onima koji im se obraćaju. Nisu oni opsenari, kao mađioničari za koje se zna da im se znanje u krajnjem slučaju može naučiti, da im se ono zasniva na veštini i da mu je cilj zapravo zabava. Vračare su te koje u kostimu sveznanja obmanjuju naivne žrtve.

Povući oštru granicu između vračara, kartara, proročica i nadrilekara veoma je teško. Ako bi se tražio njihov zajednički imenitelj, to je već nešto lakši zadatak. Sve su te osobe prevaranti, lažovi, manipulatori, spremni da žive i bogate se na tuđoj nesreći, ma kako nastojali da sve to zamaskiraju slatkorečivošću i pričom o sopstvenoj, bogomdanoj misiji da pomognu. O čovekoljublju. I tako je od pamtiveka. Možda više nekada nego danas. O tome svedoče brojni napisi sa našeg prostora iz minulih vremena.

Ako bi neko u kući zanemoćao, trčalo se kod vračare. Ako nekom vo nije jeo, a pernata živina ugibala, opet se pomoć tražila od vračare, koja je kod našeg naroda bila i lekar i neka viša moć koja je svojim očima gledala u tajnu ljudske sudbine. Upravo zbog toga ljudi su im se predavali s nekom svetom pobožnošću i izvršavali njihove naredbe. Evo jednog primera. Izvesnom Slavku Šoliću zanemoćalo je dete. Nešto je „zakovršilo“ i nije se moglo maći. U selu je živela baba Manda, čuvena vračara. Siro-mah Slavko nije se mnogo dvoumio već je otišao upravo kod nje po pomoć. Naravno, s punim rukama, kao pravi domaćin. Mudroj, iskusnoj babi bio je dovoljan samo pogled pronicljivim okom pa da shvati s kim ima posla i da joj je došao neko koga će lako očerupati. Mirno je

saslušala nesrećnog čoveka, zabrinuto zavrtila glavom. Njena dijagnoza je bila da su u pitanju čini koje treba što pre skinuti. Dete je na nešto „nagazilo“. Videvši očevu zabrinutost, odmah ga je utešila govoreći da će ona pomoći. Samo, to što treba da uradi radi se na mladi petak, kad se njena reč sluša. Rekla je Slavku da ima sreće jer će mladi petak ubrzo, za dva dana. Naravno, rekla mu je i šta da donese kako bi ona obavila svoj posao: crnog petla, dobro uhranjenog, ovcu jalovu, pet oka masti, deset oka vune i da nikako ne sme da zaboravi nebušeni dukat. Siromah čovek je nabavio sve što mu je rečeno i doneo babi. Tada je nastala procedura vraćanja i bajaranja. Baba je uzela tepsiju čiste vode sa izvora. U tu vodu bacala je žar govoreći da je dobro ako ugljevlje* ostane na površini vode, a ako padne na dno, da je loše, da su tada zli dusi još u bolesniku i da se mora ponovo bajati, znači opet dolaziti punih ruku. Od te vode baba je sipala Slavku Šoliću u sud da dete tri puta poškropi po glavi. Tako je govorila i drugima koji su dolazili da od nje traže lek.

Dešavalo se da bolesnik sam od sebe ozdravi, ili zbog lake bolesti ili zbog jake prirode. U takvim prilikama se smatralo da je ozdravljenju pomogla upravo baba Manda ili neka druga iz njene branše. Takvi slučajevi su izazivali čuđenje i priče koje su raznosile slavu vračara i privlačile nove nesrećnike.

Iz sudskih zapisnika mogu se saznati mnoge interesantne pojedinosti u vezi sa vračarama. Tako je izvesna vračara Natalija Karaklajić, iz Brestovika, početkom decembra 1936. godine izjavila sledeće:

* Ugašeni komadi izgorelog uglja.

„Ja tako u selu bajem deci i ljudima. Ne naplaćujem, tako mi Boga... Istina je, a krst i jevanđelje ću da poljubim! E, tako me jednom pozvali u selo Šepšin kod Dragoljuba Mihajlovića. Nikad tamo nisam bila. Dođem ja kod njega, a on bolestan. Jauče. Pitam ja, šta mu je; kaže, posle operacije boli ga vrat... A to bio aloviti vetar. Ja znam da lečim aloviti vetar.“

Zatim je „specijalista za aloviti vetar“ nastavila svoj iskaz: „Kažem ja njemu da legne, stavim vodu u bakrač, u koji mećem jednu kosu, stari češalj, jedan kamen, nešto sitniša. Skuvam je, prenoćim, a ujutru ga okupam i govorim: 'O, Bože, dođi ti, i vilice sestrice, i Sveti Petar, i otac Nikola, i gromovnik Ilija... Leka mu donesite, veka mu produžite... Nek ide u vodu... Koštanče đavoljče, vi kupite, vi sevate, ja sečem, ja kosim! Idite dalje od njega.' Tako sam govorila i izlečila sam ga. Bi mu bolje. Mogao je da jede.“

U delovanju vračara značajno mesto su zauzimali sugestija, pretnja, a u nekim slučajevima i hipnoza ukoliko se radilo o labilnim i bogobojažljivim osobama koje su dolazile da traže pomoć, a takvih nije bilo malo.

Vračanje i gatanje mogu kod izvesnih ljudi stvoriti takvo utvrđeno mišljenje da oni nepokolebivo u to veruju, pa kad im se ma kakav slučajan događaj podudari s njihovim verovanjem, oni onda to dovode u vezu i naposljetku stvaraju osnove za sumnju. Tako je nekoj imućnoj seljanki gatano iz dlana i prorokovano da će biti otrovana. Ta se stvar njoj neprekidno vrzmala po pameti, i ona je otišla kod druge vračare koja joj je rekla da joj pretila opasnost od muža. Dakle, oba proricanja su se podudarala i glasila: njen muž, s kojim se potpuno slagala i lepo živela,

otrovaće je. I kad je ta žena posle dužeg vremena dobila sasvim običnu trbobolju, uobraženje, uzbuđenje i strah učinili su svoje, pa kad je pozvan lekar, izgledalo je da je zaista u pitanju trovanje nekom biljkom. Lekar možda nije naročito vešto postavljao pitanja bolesnici pošto je ispitivao u pravcu trovanja. Žena je odgovarala sa „da“ na sva njegova pitanja, i rezultat svega toga bio je taj da je siroti muž pritvoren. Tek posle dužeg vremena, kad je žena prenetu u bolnicu i tu konstatovana najobičnija trbobolja, bilo je dosta muka dok je dokazano da je muž potpuno nevin. Značajno je da se bolešljivo stanje te žene popravilo odmah čim je dokazano da nije trovana.

Iako je pogled u budućnost od pamtiveka bila neodoljivo jaka čežnja svih ljudi, ipak, mora se priznati da su žene mnogo lakovernije i sklonije verovanju u gatanje, vraćanje i proricanje budućnosti iz očigledno nepouzdatih i primitivnih sredstava, koja ne mogu da pogode događaje koji predstoje. Mnogi psiholozi su pokušavali da objasne slabost žena prema gatanju i proricanju i došli su do zaključka da lakovernosti žene mnogo doprinosi njena veoma razvijena sklonost ka mističnim pojavama.

Iako su vračare bogato žnjele, samo je mali broj slučajeva stizao do javnosti, a još manje ih je procesuirano jer su oštećeni (uglavnom oštećene) prećutkivali da su sramotno prevareni. Tu se može povući paralela sa sveštenicima. Ni njih niko ne tuži što od njihove strane određene molitve ili novčana davanja nisu rezultovali odgovarajućim očekivanjima.

Ogromna većina onih koji su se u minulom periodu bavili okultnim veštinama, gatanjem i proricanjem iz

karata, taloga kafe, boba, kose, pepela, vode... bila je zapravo iz reda primitivnih i neobrazovanih žena, koje nisu umele ni da se izražavaju kako valja. I pored toga, veoma obrazovane dame bile su sklone da im veruju, mada u onome što su im vračare govorile nije bilo nikakve logike.

Veoma unosan posao bio je „vraćanje“ muževa ženama i „udavanje devojaka“ za doktore, avijatičarske oficire, inženjere i državne službenike. Jedna od najuspešnijih u ovom poslu bila je Ciganka Đurđevka Nikolić iz Bavaništa, koja je ordinirala u Pančevu i imala mnogobrojnu klijentelu. Ona je, odlazeći iz kuće u kuću, znala za neprilike skoro svih koje je posećivala. Imala je i jednog „medijuma“ Velinku Perić, neku raspuštenicu iz Malog Žama. Ta raspuštenica je vrlo dobro poznavala prilike u Pančevu i posao je išao ne može bolje biti. Vračara je iznosila život svojih klijenata tako verno da je često dobijala više nego što je tražila.

Jednoga dana rekla je izvesnoj Rozaliji Fogl: „Rozo, ti si mlada i lepa devojka. Ti treba da se udaš, ti to hoćeš, ali ne možeš. Ja znam đavole i veštice koji rade protiv tebe. Ti ćeš se udati za jednog velikog gospodina, na velikom položaju, koji ima petnaest hiljada dinara mesečne plate. Ako propustiš ovako dobru partiju, ti ćeš sigurno poludeti. Nego ti meni da daš malo novca da umirim veštice i da se ti lepo udaš.“ Naivna Roza je poverovala vračari. Ona se zaista nadala da će se udati za „velikog gospodina“ i vračari je davala sve što je tražila. Za nekoliko meseci čitavo pukućstvo Rozalije Fogl preselilo se u kuću Đurđevke Nikolić. Tepih, orman, tanjiri, kašike, viljuške, ćebad, divan, cipele, čaršavi, salvete, kišobran, sto i stolice...